

ADATOK PORVA ÉS KÖRNYÉKÉNEK MESOSTIGMATA ÉS TROMBIDIFORMES (ACARI) FAUNÁJÁHOZ

UJVÁRI ZSOLT¹ & KONTSCHÁN JENŐ²

MTA Zootaxonomiai Kutatócsoport – Magyar Természettudományi Múzeum, Állattár
H-1088 Budapest, Baross utca 13.

¹zs_ujvari@yahoo.com

²kontscha@zool.nhmus.hu

UJVÁRI, Zs. – KONTSCHÁN, J.: *Data to the Mesostigmata and Trombidiformes (Acari) fauna of Porva and surroundings.*

Abstract: 21 mite species (8 Uropodina, 12 Gamasina and 1 Trombidiformes) are recorded on the basis of the material collected in Porva (county Veszprém, Hungary), within the confines of Biodiversity Day 2008. The only Prostigmata species identified [*Nicoletiella denticulatum* (Schrank, 1776)] represents a family (Labidostommatidae) new to the fauna of Hungary. With 4 figures.

Keywords: Biodiversity, Gamasina, Uropodina, Prostigmata, Labidostommatidae, first record, Hungary, Bakony Mts.

Bevezetés

A talajlakó nyűg- és korongatkák (Acari: Mesostigmata: Gamasina és Uropodina) igen fontos komponensei a talaj mezofaunájának, legtöbbjük ragadozó, de találunk közöttük számos lebontó életmódú fajt is. Hazánkból e két alrend több mint 360 fajt mutatták eddig ki.

A Dunántúli-középhegység talajlakó nyűg- és korongatkáiról számos közlemény jelent meg, a terület faunafeltárása főként az elmúlt évtizedben zajlott (BALOGH 1938a,b; VINCZE 1965; KONTSCHÁN 2002, 2003, 2004a,b,c, 2005, 2006, 2007a,b, 2008a,b; SALMANE & KONTSCHÁN 2005, 2006; UJVÁRI & KONTSCHÁN 2007, UJVÁRI 2008). Az előzőekben közölt előfordulási adatokat KONTSCHÁN & UJVÁRI (in press) munkája összesíti, számos új adattal kiegészítve.

Jelen dolgozatunk a 2008. évi Biodiverzitás Nap során, az észak-bakonyi Porva környékén gyűjtött talajminták feldolgozásának eredményeit tartalmazza.

Anyag és módszer

A Kutasi Csaba által 2008. június 6-án, Porva környékén gyűjtött, különböző habitatokból származó talajmintákat fémtölcséres futtatóra helyeztük 3 hétre. Az etanolban összegyűlt atkákat sózással különítettük el, majd az egyedek tejsavas kezelése után azokat fénymikroszkóp alatt vizsgáltuk. Az anyag egy részét a Magyar Természettudományi Múzeum Talajzoológiai Gyűjteményében, másik részét a Bakonyi Természettudományi Múzeumban helyeztük el, tejsavas zselatinban fixálva, tárgylemezeken. A begyűjtött egyedek meghatározásához BREGETOVA (1977), MAŠÁN (2001, 2003), MAŠÁN & FENĎA (2004) és KALÚZ & FENĎA (2005) munkáit használtuk.

Eredmények

ORDO: MESOSTIGMATA

SUBORDO: UROPODINA

Trachytidae

Trachytes arcuatus Hirschmann & Zirngiebl-Nicol, 1969

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj; M-008091: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj; M-008094: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj és avar.

A Dunántúlról ismert, kevés magyarországi adattal rendelkező faj.

Trachytes aegrota (C. L. Koch, 1841)

Adatok: M-008094: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj és avar.

Az egész országból ismert, gyakori faj.

Trematuridae

Trichouropoda karawaiewi (Berlese, 1904)

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj; M-008092: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes talaj; M-008094: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj és avar.

Az egész országból ismert, gyakori faj.

Trichouropoda ovalis (C. L. Koch, 1839)

Adatok: M-008092: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes talaj.

Az egész országból ismert, gyakori faj.

Urodinychidae

Dinychus perforatus Kramer, 1882

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj; M-008091: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj; M-008094: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj és avar.

Az egész országból ismert, gyakori faj.

Urodiaspis stammeri Hirschmann & Zirngiebl-Nicol, 1969

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj; M-008092: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes talaj.

Hazánk magasabb régióiból ismert, kevés adattal rendelkező faj.

Uropodidae

Uropoda kargi Hirschmann & Zirngiebl-Nicol, 1969

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj.

Csak a Dunántúli-középhegységből ismert, ritka faj.

Neodiscopoma splendida (Kramer, 1882)

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj.

Az egész országból ismert, gyakori faj.

SUBORDO: GAMASINA

Ascidae

Lasioseius berlesei (Oudemans, 1938)

Adatok: M-008094: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj és avar.

Hazánkból kevés helyről ismert, de nem ritka faj.

Leioseius bicolor (Berlese, 1918)

Adatok: M-008091: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj.

Országszerte elterjedt, gyakori faj.

Hypoaspidae

Hypoaspis praesternalis Willmann, 1949

Adatok: M-008089: Porva, gyep domb tetején, talaj.

Országszerte elterjedt, gyakori faj.

Veigaiidae

Veigaia nemorensis (C. L. Koch, 1839)

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj.

Az egész országból ismert, gyakori faj.

Macrochelidae

Pachyseius humeralis Berlese, 1910

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj; M-008091: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj.

Hazánkból kevés helyről ismert, de nem ritka faj.

Macrocheles tardus (C. L. Koch, 1841)

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj, M-008090: Porva, Zsidó-erdő, égeres-sásos, talaj.

Az egész országból ismert, gyakori faj.

Geholaspis longispinosus (Kramer, 1876)

Adatok: M-008090: Porva, Zsidó-erdő, égeres-sásos, talaj; M008094: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj és avar.

Hazánkban számos helyről ismert, gyakori faj.

Zerconidae

Prozercon fimbriatus (C. L. Koch, 1839)

Adatok: M008092: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes talaj.

Hazánkban számos helyről ismert, gyakori faj.

Zercon triangularis C. L. Koch, 1836

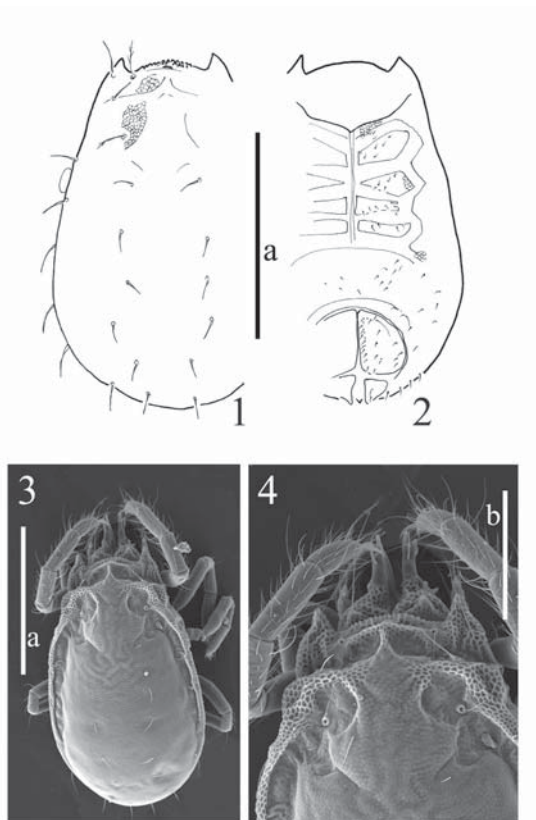
Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj; M-008094: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj és avar.

Hazánkban számos helyről ismert, gyakori faj.

Zercon hungaricus Sellnick, 1958

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, az út bal oldalán, tölgyes avar és talaj; M008091: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj.

Hazánkban számos helyről ismert, gyakori faj.

1–4. ábra: *Nicoletiella denticulatum* (Schrank, 1776). 1: a dorzális oldal-, 2: a ventralis oldal rajza, 3: elektronmikroszkópos felvétel a dorzális oldalról, 4: elektronmikroszkópos felvétel a dorzális oldal elülső részéről (Skála: a: 100 μ m, b: 50 μ m).

Ameroseiidae

Ameroseius corbiculus (Sowerby, 1806)

Adatok: M-008089: Porva, gyp domb tetején, talaj; M-008093: Porva, focipályánál, kaszáló, talaj.

Hazánkból kevés helyről kimutatott faj.

Eviphididae

Eviphis ostrinus (Koch, 1836)

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, tölgyes avar és talaj; M-008090: Porva, Zsidó-erdő, égeres-sásos, talaj; M-008091: Porva, égeres a Szőlő-hegy alatt, talaj.

Hazánkban számos helyről ismert, gyakori faj.

ORDO: TROMBIDIFORMES

SUBORDO: PROSTIGMATA

Labidostommatidae

Nicoletiella denticulatum (Schrank, 1776)

Adatok: M-008088: Porva, Zsidó-erdő, az út bal oldalán, tölgyes avar és talaj.

Nagyon jellegzetes kinézetű atkacsalád (**1-4 ábrák**), testalakjukról, erősen szklerotizált kutikulájukról könnyen felismerhetőek. Mind a család, mind a nem és a faj új hazánk faunájára. Bár eddig nem mutatták ki hazánkból, előkerülése a környező országokbeli adatok alapján valószínűsíthető volt, feltehetően Magyarország más területein is előfordul.

Értékelés

A 2008. évi Biodiverzitás Napon gyűjtött talajlakó nyűg- és korongatka fajok túlnyomó többsége hazánk számos pontjáról ismert, országszerte elterjedt, gyakori. Csupán két olyan fajt találtunk (*Trachytes arcuatus* és *Uropoda kargi*), melyek eddig csak a dunántúli területekről lettek kimutatva, valamint említést érdemel az *Urodiaspis stammeri*, mely elsősorban magasabb hegyvidéki területeken előforduló, de nem ritka fajunk. Érdekes, bár nem meglepő a Labidostommatidae család első magyarországi előkerülése, a széles elterjedésű *Nicoletiella denticulatum* faj jelenléte várható volt hazánkban. Annak oka, hogy mindezidáig nem került elő, a csoport alulkutatottságában keresendő.

Irodalom

- BALOGH, J. (1938a): Magyarország hangyabolyban élő atkáiról I. – Folia Entomologica Hungarica **3**: 106-109.
- BALOGH, J. (1938b): Neue Milben - faunistische Angaben aus dem histor. Ungarn (Uropodina) – Fragmenta Faunistica Hungarica **1/1**: 70-71.
- BREGETOVA, N. G. (1977): Identification key for soil inhabiting mites. Mesostigmata – Nauka, Leningrad, pp. 717. (orosz nyelven)
- KALÚZ, S. & FENĎA, P. (2005): Mites (Acari: Mesostigmata) of the family Ascidae of Slovakia – Institute of Zoology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava, pp. 167.
- KONTSCHÁN, J. (2002): Adatok Komárom-Esztergom megye korongatka (Acari: Uropodina) faunájához – Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei **9**: 345-351.
- KONTSCHÁN, J. (2003): Újabb adatok Komárom-Esztergom megye korongatka (Acari: Uropodina) faunájához – Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei **10**: 295-301.

- KONTSCHÁN, J. (2004a): Újabb adatok Komárom-Esztergom megye korongatka (Acari: Uropodina) faunájához II. – Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei **11**: 299-304.
- KONTSCHÁN, J. (2004b): New and rare Uropodina (Acari: Mesostigmata) species from Hungary – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **96**: 273-278.
- KONTSCHÁN, J. (2004c): Adatok Magyarország nyűgátka (Acari: Mesostigmata) faunájához – Data to the Hungarian Mesostigmata (Acari) fauna – *Folia Entomologica Hungarica* **65**: 233-236.
- KONTSCHÁN, J. (2005): Contribution to the Macrochelidae fauna of Hungary (Acari: Mesostigmata) – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **29**: 77-80.
- KONTSCHÁN, J. (2006): Check list of the Hungarian Mesostigmatid mites I-II. Zerconidae and Macrochelidae – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **30**: 129-136.
- KONTSCHÁN, J. (2007a): Trachyuropodid mites of the Carpathian Basin (Acari: Uropodina: Trachyuropodina) – *Opuscula Zoologica Budapest* **36**: 43-56.
- KONTSCHÁN, J. (2007b): New and rare Mesostigmatid mites to the fauna of Hungary – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **31**: 99-106.
- KONTSCHÁN, J. (2008a): Magyarország korongatkái (Acari: Mesostigmata: Uropodina) – *Állattani Közlemények* **93**(1): 3-15.
- KONTSCHÁN, J. (2008b): Adatok Komárom-Esztergom megye Zerconidae faunájához (Acari: Mesostigmata) – Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei **13-14**: 425-433.
- KONTSCHÁN, J. & UJVÁRI, Zs.: A Dunántúli-középhegység szabadon élő korongatkái és nyűgatkái (Acari: Mesostigmata: Uropodina, Gamasina, Sejina és Anntenophorina) (in press)
- MAŠÁN, P. (2001): Mites of the cohort Uropodina (Acari, Mesostigmata) in Slovenska – *Annotationes Zoologicae et Botanicae* **223**: 1-320.
- MAŠÁN, P. (2003): Macrochelid mites of Slovakia (Acari, Mesostigmata, Macrochelidae) – Institute of Zoology, Slovak Academy of Science, Bratislava, pp. 149.
- MAŠÁN, P. & FENĎA, P. (2004): Zerconid mites of Slovakia (Acari, Mesostigmata, Zerconidae) – Institute of Zoology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava, pp. 238.
- SALMANE, I. & KONTSCHÁN, J. (2005): Free-living Gamasina mites (Acari, Parasitiformes, Mesostigmata) from various habitats in Hungary – *Latvijas Entomologs* **42**: 39-44.
- SALMANE, I. & KONTSCHÁN, J. (2006): Soil Mesostigmata mites (Acari, Parasitiformes) from Hungary II – *Latvijas Entomologs* **43**: 14-17.
- UJVÁRI, Zs. & KONTSCHÁN, J. (2007): New occurrences of the Zerconid mites from Hungary (Acari: Mesostigmata) – *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **31**: 107-114.
- UJVÁRI, Zs. (2008): New records of zerconid mites (Acari: Mesostigmata) from Mts. Papuk Croatia, with description of *Zercon kotschani* sp. n. – *Opuscula Zoologica Budapest* **37**: 63-70.
- VINCZE, S. (1965): Einige Beiträge zur Zerconiden-Fauna Ungarns – *Opuscula Zoologica Budapest* **5**(2): 241-246.

Received March 30, 2010

Accepted May 05, 2010